

Aldur Eriksson 7.1.1927–3.4.2015

Aldur Eriksson föddes den 7 januari 1927 som fjärde barnet i en familj på en av de större gårdarna i Geta på Åland. I folkskolan visade han stort intresse för fotboll, och senare deltog han med framgång i skolmästerskap i friidrott på 100 meter och 400 meter. Hela livet hyste han intresse för motion och besökte ända till den allra sista tiden regelbundet Helsingfors Gymnastik-klubbs motionstimmar.

Efter avslutad skolgång och studentexamen inledde Eriksson studier i medicin vid Helsingfors universitet och blev medicine licentiat 1956. Redan under studietiden väcktes hans intresse för forskning och forskarkarriären började på allvar 1956, då han blev ombedd att assistera den schweiziske professorn R. Jürgens vid dennes undersökningar av en form av blödarsjuka som förekom på Föglö och drabbade båda könen. Sjukdomen hade första gången konstaterats 1926 av läkaren E.A. von Willebrand. Efter att professor Jürgens återvänt till Schweiz övertog Eriksson forskningsprojektet och gjorde värdefulla bidrag till upptäckterna kring sjukdomen. Sjukdomen heter numera von Willebrands sjukdom och den är en av de mest

kända sjukdomarna som förekommer i Finland. I samband med undersökningarna påträffade Eriksson ett par ögonsjukdomar och han tog kontakt med ögonläkaren Henrik Forsius. Detta var upptakten till ett mångårigt forskarsamarbete mellan dem. Duon växte snart till en trio genom att statistikern Johan Fellman anslöt sig till teamet 1963, och trion fortsatte sedan att samarbeta i 50 år. Deras sista gemensamma publikation utkom 2012.

En av de ögonsjukdomar Eriksson hade upptäckt var en X-kromosomal sjukdom med bl.a. nattblindhet och retinala störningar som följd, och den döptes till Forsius-Erikssons syndrom (Åland Island Eye Disease). Dess plats på X-kromosomen blev senare utredd av andra finländska forskare. En annan retinasjukdom befanns förekomma på Kökar. Sökandet efter sjukdomsfall ledde till att hela Kökars befolkning undersöktes under ett antal somrar i början på 1960-talet. Ett laboratorium inrättades och olika blodgrupper studerades, vilket var den tidens teknik för äftlighetsforskning. Den forskargrupp som då bildades kunde effektivt utnyttjas för undersökningar av andra

folkgrupper, bl.a. vid populationsgenetiska studier av skoltsamerna i Nellim och Sevettijärvi under senare hälften av 1960-talet.

En organisation, International Biological Programme (IBP), hade bildats med syfte att bl.a. undersöka primitiva folkgrupper och deras adaptation i det moderna västerländska samhället. IBP inledde ett samarbete med finländska forskare, och 1969 organiserade och ledde Eriksson en stor forskargrupp på en månadslång expedition till Enare för att studera samer. Omkring 1000 samer undersöktes, och sammanlagt över 80 forskare, laboratoriepersonal och övrig hjälp från åtta länder deltog i expeditionen. Expeditionen fick mycket uppmärksamhet i media. Det var ingen lätt uppgift att organisera inkallandet av alla dessa undersökningsobjekt och att koordinera de olika forskargruppernas intressen. Eriksson deltog därefter i flera andra populationsgenetiska expeditioner till Island, Grönland och de sovjetiska republikerna Mari och Komi. De sovjetiska expeditionerna hade som syfte att undersöka finsk-ugriska folkgrupper för att utreda det finska folkets genetiska härstamning.

Aldur Eriksson hade en stor förmåga att entusiasmera sina underlydande, särskilt under forskningsexpeditionerna. Han krävde hårt arbete och långa arbetsdagar av dem i fält, också under veckosluten, men han hade inga svårigheter att rekrytera deltagare, ofta de samma, till nya expeditioner.

Eriksson var en forskarsjäl. De första åren som utexaminerad läkare arbetade han som kommunalläkare under sommarmånaderna för att försörja sig och familjen, men den övriga tiden ägnade han sig åt forskning, bl.a. vid det privata forskningsinstitutet Minerva. År 1964 blev han knuten till den populationsgenetiska avdelningen vid Folkhälsans genetiska institut, först som forskningsassistent och senare som yngre forskare. Han verkade periodvis även som chef för avdelningen.

År 1973 disputerade Aldur med avhandlingen *Human Twinning in and Around the Åland Islands*. Samma år utnämndes han till docent i medicinsk genetik vid Helsingfors universitet. Ämnet för avhandlingen var tvillingnedkomsterna på Åland under tre sekler. Här kombinerade han sin hembygdkänsla med tvillingforskningen som senare blev ett av hans centrala forskningsområden. Inspirerad av den höga tvillingfödselfrekvensen på Åland kunde han påvisa stora skillnader i frekvensen inom olika populationer och ett centralt problem för honom var att utreda vilka faktorer som kunde förklara detta. Även inom tvillingforskningen skapade han sig ett erkänt namn. På 1980-talet valdes han bl.a. till president för den världsomfattande organisationen för tvillingforskare, *International Society for Twin Studies*.

Eriksson blev utnämnd till professor i medicinsk genetik och chef för humangenetiska institutionen vid Vrije Universiteit i Amsterdam 1973. Vid universitetet inrättade Aldur tillsammans med biokemisten, sedermera professorn Rune Frants, det nya institutet *Anthropogenetica*. Det krävdes

energi och vision att bygga upp ett nytt institut i en främmande akademisk omgivning. Institutet hade två avdelningar: en i klinisk genetik och en i medicinsk genetik.

Huvudintresset för den populationsgenetiska forskningen fokuserades på matsmältningsenzymen amylas och pepsinogen och deras relation till kliniska aspekter som magcancer. Båda enzymerna produceras i rikliga mängder i matsmältningskanalen. Utifrån biokemiska analyser i familjer lanserades genetiska multigenhypoteser. Så kan olika personer ha mellan 2 och 12 kopior av salivamylasgenen. Modern genforskning har verifierat de resultat som nåddes redan på 1980-talet.

Den andra forskningslinjen koncentrerade sig på oxidativ stress vid kromosominstabilitet och cancersyndrom, framför allt Fanconi anemi. Också denna grupp nådde – och står fortfarande på – världstoppen genom att den utför noggranna cellbiologiska och molekylärgenetiska studier i släkter med olika former av Fanconis anemi.

Inom den kliniska genetiken lades grunden för en professionell genetisk rådgivning. Aldur skapade ett aktivt nätverk mellan olika kliniska experter som stöd för en optimal rådgivning. Forskningen inom avdelningen för klinisk genetik koncentrerade sig på tjocktarmscancer.

Inom den medicinska genetiken fortsatte Aldur det forskningsarbete med tvillingar och populationsgenetik som han startat vid Folkhälsan. Han var en av initiativtagarna till ett tvillingregister vid Vrije Universiteit. Denna organisation har vuxit snabbt och starkt bidragit till våra insikter i den genetiska komponenten hos talrika sjukdomar och egenskaper.

Aldur var omtyckt som handledare av doktorander. Han visade ett genuint intresse för sina studenter och stimulerade dem att följa sitt eget motto "frihet under ansvar". Under hans ledning skrevs ett tjugotal avhandlingar.

Många av hans studenter har senare blivit utnämnda till professorer.

Han publicerade sammanlagt över 600 vetenskapliga artiklar och uppsatser och av dessa tillkom över 100 under hans tid som emeritus. Aldur var ordförande och huvudorganisatör för ett antal internationella konferenser och han satt i redaktionen för flera vetenskapliga tidskrifter. Han blev två gånger belönad som en av författarna till den bästa artikeln under en två-års period i *Acta Ophthalmologica*.

Efter pensioneringen 1994 från professorstjänsten i Amsterdam återvände Aldur till Finland och fortsatte sin forskarbana på Folkhälsan. På grund av sin pensionering förlorade Aldur möjligheten till laboriebaserad forskning. Tvillingforskningen, som inte krävde laboriearbete, kunde han däremot ägna sig åt. Han vidgade sitt intresse så att han vid sidan av att studera en- och flerbörder även analyserade könsproportionen, födelsevikten och förekomsten av dödföddhet bland nyfödda. Trots stigande ålder var han denna forskning så trogen att han inte hann uppleva sina sista arbeten i tryck.

**Henrik Forsius
Johan Fellman
Rune Frants**